

Hem- och skolsamarbete i en flerspråkig och mångkulturell vardag – ANTECKNINGAR PÅ SVENSKA

Samarbete mellan hem och skola i en flerspråkig och mångkulturell vardag – presentation av utredningen och utvecklingsförslag

Lina Laine (Förbundet Hem och Skola i Finland rf),
Tuija Metso ja Sari Haapakangas (Suomen Vanhempainliitto ry)

Goda exempel från övriga nordiska länder

Sverige: Skolverket / The Swedish National Agency for Education

Norge: Utdanningsdirektoratet / The Norwegian Directorate for Education and Training

Island: Mennta- og barnamálaráðuneyti / Ministry of Education and Children

Danmark: Inget svar

Sverige

*Experter som besvarade frågorna: Jilda Semb Sürüp & Inger Bergendorff,
Undervisningsråd, Skolverket*

- Riktade insatser: lärarutbildning, språkmedveten undervisning m.m.
- Nyanlända elever får särskilt stöd under de första fyra åren
- Samarbetet mellan skola och vårdnadshavare är centralt
- Kommunerna ordnar flerspråkiga tillställningar och familjeprogram
- Samarbete mellan skola, kommun och organisationer stärker familjerna
- Exempel: *En god start i livet, Skolan som arena, Bygga broar*
- Organisationer, såsom Röda Korset, stöder språkutveckling och integration
- Inkluderande nyckelprinciper:
 - språkmedveten och kultursensitiv undervisning
 - tidiga och intensiva stödinsatser
 - delat ansvar för eleverna
 - ett starkt samarbete mellan hem och skola
- Mål: likvärdiga möjligheter till lärande och en känsla av tillhörighet i skolgemenskapen

Norge

*Experter som besvarade frågorna: Are Solstad & Mari-Louise Pabsdorff,
Utdanningsdirektoratet*

- I Norge betonas skolans aktiva roll i samarbetet mellan hem och skola

- Målet är att sänka tröskeln för deltagande och stärka familjernas delaktighet
- I skolorna utses en kontaktperson för hem–skola-samarbetet till stöd för flerspråkiga familjer
- Kontaktpersonen tydliggör rutiner, deltar i möten och bidrar till att bygga förtroende
- I vissa skolor ordnas språkverkstäder för vårdnadshavare
- Språkverkstäderna stöder integrationen och underlättar deltagande i skolvardagen
- Myndigheten erbjuder riktlinjer och resurser för undervisning av elever med invandrarbakgrund och minoritetsspråk
- Ett kostnadsfritt digitalt kartläggningsverktyg används för att bedöma kunskaper i norska
- FUG stöder vårdnadshavare och stärker dialogen mellan hem och skola på nationell nivå
- NAFO erbjuder stöd, material och tvåspråkig nätundervisning (t.ex. *Fleksibel opplæring*)
- **Mål:** stöd för lärande + ökad delaktighet för familjerna + lägre tröskel för deltagande

Island

Experter som bevarade frågorna: Fríða Bjarney Jónsdóttir, Ministry of Education and Children Iceland

- Samarbete med vårdnadshavare är viktigt under flerspråkiga barns utbildningsväg
- Praxis varierar mellan skolor och kommuner
- Brist på gemensamt språk skapar utmaningar i kommunikationen
- Tolkar och familjernas hemspråk är viktiga strategier
- Det finns stora skillnader i vårdnadshavares delaktighet
- Delaktighet stöds genom tolkning och regelbundna möten
- Samarbetet bör ses som en kontinuerlig process, inte som enstaka insatser
- Föräldrarnas språkliga och kulturella kompetens tas tillvara som en resurs
- Nya initiativ och projekt pågår
- MEMM-projektet (2024–2026): utbildning, delaktighet och kultur
- Mål: enhetliga arbetssätt, stöd, material och uppföljning
- Fokus: flerspråkighet, isländska som andraspråk och samarbete med vårdnadshavare
- Exempel: mottagningstillfällen, informationstillfällen och ”brobyggare”
- Samarbete mellan skolor, kommuner och civilsamhället
- För familjer utses en ansvarsperson och tydliga kommunikationskanaler fastställs

Fellaskóli

Helgi Gíslason, Principal of Fellaskóli, Iceland

- Cirka 360 elever
- 85 % flerspråkiga
- Största språkgrupper: polska, tagalog och arabiska
- För många elever utgör isländskan ett hinder för lärandet
- Nära samarbete med förskolorna
- Stöd för fritidsaktiviteter och praktiska ärenden
- Kommunen har flerspråkig personal
- Information på flera språk samt barnomsorg och måltider vid tillfällen
- Utmaning: vårdnadshavares deltagande i föreningsverksamhet
- År 2024 anställdes en arabiskspråkig lärare som brobyggare
- Betydelsen av högläsning och läsning i hemmet betonas

Danmark

Experter som besvarade frågorna: emu.dk

- EMU är det danska undervisningsministeriets lärportal
- Innehåller material, forskning, riktlinjer och verktyg
- Syfte: att stödja god undervisning
- Fokus på kulturförmedlare och tydlig kommunikation
- Målet är att bygga förtroende mellan hem och skola
- Kulturförmedlare stöder både lärare och vårdnadshavare
- Förebygger missförstånd och ökar ömsesidig förståelse
- Lärare gör hembesök
- Informella kaffeträffar sänker tröskeln för samarbete

3 huvudbudskap

Relationer före strukturer

Ett fungerande samarbete mellan hem och skola bygger framför allt på förtroendefull dialog, goda relationer och tillgänglig kommunikation – inte på enskilda projekt.

Flerspråkighet är en resurs

När skolan identifierar och tar tillvara familjernas språk och kulturella kompetens stärks delaktighet, lärande och känslan av tillhörighet.

Små insatser gör stor skillnad

Kontaktpersoner, kulturförmedlare och lågtröskelverksamhet kan avsevärt förbättra familjernas möjligheter att delta och känna sig som en del av skolgemenskapen.

Intervjuer med vårdnadshavare – tematiska iakttagelser och rekommendationer

Vårdnadshavares erfarenheter av samarbetet mellan hem och skola

- 30 vårdnadshavare med olika språk- och kulturbakgrunder intervjuades
- Centrala teman och utvecklingsbehov identifierades

Erfarenheter av mottagande och familjers integrering i skolan

- Ett vänligt men varierande mottagande
- Lärarkontinuitet och tidig kontakt är viktiga
- Behov av mer information om det finländska skolsystemet
- Flerspråkig kommunikation och dialog med vårdnadshavare är centralt
- Användning av kontaktpersoner och kulturhandledare i samarbetet

Utvecklingsrekommendationer

- Etablera en permanent flerspråkig introduktionsmodell för vårdnadshavare
- (information om skolsystemet, möte med läraren, vårdnadshavares besök i barnets skola, kontaktperson, Wilma och andra kommunikationskanaler)
- Säkerställa lärarkontinuitet och tillräckliga resurser för förberedande undervisning och språkligt stöd
- Använda kulturhandledare och ta fram en flerspråkig guide om skolsystemet och tillgängliga stödformer
- Utveckla en modell för smidiga övergångar från förberedande undervisning till ordinarie undervisning
- Utnyttja organisationers stöd för familjer och flerspråkiga elevers skolgång (bl.a. läxhjälp)

Kulturell förståelse och språk

- Uppmärksammande av högtider och traditioner samt kulturmedveten pedagogik stärker identiteten
- Praxis varierar mellan skolor
- Religions- och kulturbundna behov bör beaktas mer jämlikt i skolans vardag och måltider, och kulturhandledares kompetens bör utnyttjas i större utsträckning

Utvecklingsrekommendationer

- Synliggöra kulturell mångfald i skolans vardagsstrukturer och involvera vårdnadshavare i skolans verksamhet (verksamhetsår, högtider, material)

- Erbjud personalen utbildning i kultursensitivitet och traumamedvetenhet
- Utnyttja kompetensen hos kulturhandledare och flerspråkiga skolgångshandledare samt säkerställa tillräckliga resurser för kulturhandledning
- Utöka användningen av flerspråkigt, lättläst och visuellt material i undervisning och kommunikation

Kommunikationen mellan hem och skola – den största utmaningen

- Språkbarriärer, bristande kännedom om det finländska skolsystemet och vissa vårdnadshavares svaga läsfärdigheter försvårade kommunikationen
- Digitala verktyg, såsom Wilma, kan både möjliggöra och begränsa kontakten mellan hem och skola – för många upplevs Wilma som svår
- Översättning av meddelanden, kulturhandledare, lätt språk, tillförlitlig tolkning och möten ansikte mot ansikte möjliggör dialog

Utvecklingsrekommendationer

- Erbjud introduktion i Wilma på flera språk, lättlästa anvisningar samt stöd i inledningsskedet
- Enas om gemensamma principer för användning av tolk vid viktiga samtal samt utveckla tolktjänster och kulturhandledning
- Uppmuntra lärare till en mångkanalig kommunikationsmodell
- (t.ex. Wilma, WhatsApp, video- och röstmeddelanden, veckobrev, kontaktbok) samt uppmuntra vårdnadshavare till lågtröskelkontakt med lärare och rektor
- Utveckla personalens kompetens i lätt språk och tillgänglighet
- Stärka en förtroendefull och jämlik dialog mellan vårdnadshavare och skola genom dialogbaserade arbetssätt

Vårdnadshavares gemenskap och delaktighet

- Få kontakter mellan vårdnadshavare
- Önskemål om fler informella möten som inte är språkberoende
- Föräldraföreningar upplevs som avlägsna och mångkulturell representation är sällsynt
- Behov av att utveckla föräldramöten till mer dialogbaserade former
- Föräldraream på klassnivå efterfrågas

Utvecklingsrekommendationer

- Etablera klassvisa föräldraream med regelbundna möten och tydlig rollfördelning

- Utse en representant från varje språkgrupp till föräldraföreningen
- Informera aktivt nya familjer om föräldraföreningens och klassens föräldrateams verksamhet på flera språk
- Planera språkoberoende gemenskapsevenemang och lågtröskelmöten i skolans årsklocka
- Stödja kamratverksamhet där erfarna vårdnadshavare fungerar som kultursensitiva stödpersoner för nya familjer
- Uppmuntra skolor att ordna föräldramöten på klassnivå där man lär känna varandra och kommer överens om gemensamma arbetssätt

Intervjuer med skolpersonal och andra yrkesverksamma – tematiska iakttagelser och utvecklingsrekommendationer

- 20 yrkesverksamma deltog i intervjuerna, bland annat lärare, rektorer, kulturhandledare, forskare samt personer verksamma i projekt och organisationer som arbetar med skolor och flerspråkiga vårdnadshavare
- Centrala teman, utmaningar, god praxis och utvecklingsbehov identifierades

Skolans verksamhetskultur som stöd för flerspråkigt samarbete

- Praxis för samarbetet mellan hem och skola behöver granskas och förnyas ur ett flerspråkigt och mångkulturellt perspektiv
- Utvecklingsarbetet får inte vila på enskilda lärare – gemensam diskussion, gemensamt planerade arbetssätt och kollegialt stöd är nödvändiga
- Samarbetet mellan flerspråkiga hem och skola ska vara inkluderande, behovsbaserat och verksamhetsinriktat
- Förtroendeskapande, öppenhet och möten ansikte mot ansikte är centrala
- Skolans verksamhetskultur har utvecklats genom pedagogiska caféer för personalen, fortbildning, språkmedvetenhets- och mångkulturella team samt genom att beakta flerspråkighet vid rekrytering

Utvecklingsrekommendationer

- Etablera kommun- och skolspecifika gemensamma och jämlika principer för mottagande av flerspråkiga familjer och samarbete med dem
- Utnyttja organisationers och kulturhandledares kompetens som en del av skolans strukturer
- Erbjud lärare fortbildning i språkmedvetenhet, interkulturell förståelse och samarbete med hemmen

- Inrätta team i alla flerspråkiga skolor som behandlar frågor kring flerspråkighet och samarbete med vårdnadshavare
- Utveckla flerspråkigt mentorskap för att stödja familjer i inledningsskedet
- Utveckla en centraliserad nationell rådgivningstjänst för nya familjer, med möjlighet till distanssamtal på det egna språket om utbildningssystemet, stödformer och rättigheter

Skolvardagens praxis

- Ge nya familjer information om den finländska skolan, skolans arbetssätt och samarbetet mellan hem och skola – inklusive skolans förväntningar på vårdnadshavare
- Vardagliga möten är viktiga: låg tröskel för att komma till skolan och ställa frågor
- Nya former för föräldramöten: tematiska eller språkgruppsspecifika möten, stationer eller arbete i smågrupper samt medverkan av samarbetspartners eller kulturhandledare
- Öka vårdnadshavares deltagande i utvecklings- och bedömningssamtal
- Utflykter, gemensamma spelkvällar, verkstäder och andra evenemang där språket inte står i centrum sänker tröskeln till skolan och stärker gemenskapen

Utvecklingsrekommendationer

- Ordna flerspråkig introduktion för alla nya familjer där skolans praxis, stödtjänster, samarbetet mellan hem och skola, kommunikationskanaler och vårdnadshavares roll presenteras
- Införa mer verksamhetsinriktade och deltagande arbetssätt i föräldramöten
- Sänka tröskeln för vårdnadshavare att komma till skolan genom språkoberoende evenemang
- Skapa incitamentsmodeller för lärare som lyckats utveckla fungerande samarbetsmodeller och dela deras kompetens med kollegor

Kommunikation utmanar flerspråkigt samarbete

- Kommunikation är den största utmaningen i flerspråkigt samarbete mellan hem och skola
- Wilma når inte alla vårdnadshavare, särskilt när läs- och skrivkunskapen är låga
- Skolor har använt olika lösningar: personliga kontakter, meddelanden via elevens väska, visuellt material, korta översättningar, videor eller röstmeddelanden på modersmål, översättningsverktyg och lätt språk

- Tolkar används lågtröskligt i möten, även när vårdnadshavare uppger att de klarar sig på engelska

Utvecklingsrekommendationer

- Kartlägga vårdnadshavares kommunikationsbehov redan i början av läsåret
- Erbjud introduktion och stöd i Wilma på flera språk
- Förbättra Wilmas användarvänlighet ur flerspråkiga vårdnadshavares perspektiv, till exempel genom inbyggda översättningsverktyg
- Införa en mångkanalig kommunikationsmodell som kombinerar Wilma med muntliga, visuella och personliga kontakter
- Utarbeta nationella riktlinjer för användning av tolktjänster och tillgänglig kommunikation
- Säkerställa tolkningstjänsternas kvalitet på nationell nivå
- Utbilda personal i lätt språk och tillgänglig kommunikation samt skapa gemensamma riktlinjer för språkligt stöd till vårdnadshavare

Stärkande av interkulturell förståelse

- Kulturella skillnader påverkar relationerna mellan hem och skola, även om vårdnadshavare enligt intervjuerna sällan ifrågasätter den finländska skolan
- Det är viktigt att tydliggöra läroplanen och dess bindande karaktär samt föra öppen dialog med vårdnadshavare om skolans arbetssätt
- I utmanande situationer bjöds vårdnadshavare in till skolan i ett tidigt skede för samtal ansikte mot ansikte
- Flerspråkiga handledare och kulturhandledare fungerar som viktiga brobyggare mellan hem och skola
- Att synliggöra och värdesätta familjernas kulturer i skolvardagen är centralt
- Betydelsen av både finska och modersmålet lyfts fram i dialogen med vårdnadshavare
- Det upplevdes viktigt att bryta ner förutfattade meningar om elever med invandrarbakgrund

Utvecklingsrekommendationer

- Erbjud regelbunden utbildning för skolpersonal i kulturmedvetenhet och bemötande av mångfald
- Stärka synligheten av olika kulturer i skolvardagen
- Fördjupa samarbetet med kulturhandledare och flerspråkiga handledare i vardagliga fostranssituationer

- Utarbeta samtalsmodeller för diskussioner om värderingar och beteendeförväntningar tillsammans med vårdnadshavare
- Inrätta en nationell kulturhandledningsenhet som erbjuder konsultation till skolor och kommuner utan egna kulturhandledare

Regionalt samarbete och projekt som stöd för skolornas mångkulturella arbete

- Skolornas egna resurser räcker inte alltid till för mottagande och inkludering av flerspråkiga familjer
- Städer och kommuner erbjuder skolor bland annat tolktjänster, kultur- och flerspråkiga handledare, översättningsstöd, färdiga informationsmallar och material på olika språk
- Mycket goda erfarenheter har gjorts av kommunala projekt som stöder flerspråkigt samarbete mellan hem och skola, särskilt under den förberedande undervisningen
- Samarbete med organisationer har varit viktigt i mottagandet och stödet till flerspråkiga familjer

Utvecklingsrekommendationer

- Stärka kommunernas stöd till skolor i arbetet med flerspråkigt och mångkulturellt samarbete mellan hem och skola
- Utnyttja verksamhetsmodeller utvecklade inom den förberedande undervisningen för mottagande och stöd till familjer
- Ta tillvara organisationers kompetens i mötet med och stödet till familjer